

<https://doi.org/10.70728/a.series.ijt.v08.i04.077>

UDK: 378.1:351.851:005.21(575.1)

O'ZBEKISTONDA TA'LIM EKSPORTI BOSHQARUV TIZIMINING AMALDAGI HOLATI VA TIZIMLI MUAMMOLARI: INSTITUTSIONAL TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Begmatova Nodira Numanovna

*Qo'qon davlat universiteti, pedagogika kafedrası stajyor o'qituvchisi,
E-mail: begmatova.nodira@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida ta'lim xizmatlari eksporti boshqaruv tizimining amaldagi holati, institutsional tuzilmasi, normativ-huquqiy bazasi va tizimli muammolari keng qamrovli tahlil qilingan. Boshqaruv subyektlarining funksional vakolatlari, idoralararo muvofiqlashuv darajasi, raqamlashtirish holati va sifat kafolati mexanizmlari o'rganilgan. Ta'lim eksporti ko'rsatkichlari 2019–2024-yillar dinamikasida statistik jihatdan baholangan. Xalqaro muvaffaqiyatli modellar — Avstraliya ESOS tizimi, Germaniya DAAD mexanizmi va Finlyandiya «Team Finland» yondashuvi — bilan qiyosiy tahlil o'tkazilgan. Tadqiqot natijalari asosida O'zbekistonda ta'lim eksporti boshqaruv tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan kompleks tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim eksporti, boshqaruv tizimi, oliy ta'lim, O'zbekiston, institutsional tuzilma, sifat kafolati, xalqaro talabalar, idoralararo hamkorlik, DAAD, ESOS, raqamlashtirish.

Аннотация. В данной статье проведён комплексный анализ текущего состояния, институциональной структуры, нормативно-правовой базы и системных проблем управления экспортом образовательных услуг в Республике Узбекистан. Исследованы функциональные полномочия субъектов управления, уровень межведомственной координации, состояние цифровизации и механизмы обеспечения качества. Статистически оценена динамика показателей экспорта образования за 2019–2024 годы. Проведён сравнительный анализ с успешными международными моделями — австралийской системой ESOS, германским механизмом DAAD и финским подходом Team Finland. На основе результатов исследования разработаны научно обоснованные комплексные рекомендации по совершенствованию системы управления экспортом образования в Узбекистане.

Ключевые слова: экспорт образования, система управления, высшее образование, Узбекистан, институциональная структура, обеспечение качества, иностранные студенты, межведомственная координация.

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the current state, institutional structure, regulatory framework and systemic problems of the education export management system in the Republic of Uzbekistan. The functional powers of management entities, the level of inter-agency coordination, the state of digitalisation and quality assurance mechanisms are examined. The dynamics of education export indicators for 2019–2024 are statistically assessed. A comparative analysis is conducted with successful international models — Australia's ESOS system, Germany's DAAD mechanism and Finland's Team Finland approach. Based on the findings, scientifically grounded comprehensive recommendations for improving the education export management system in Uzbekistan are developed.

Keywords: education export, management system, higher education, Uzbekistan, institutional structure, quality assurance, international students, inter-agency coordination, DAAD, ESOS, digitalisation.

1. KIRISH

Xalqaro ta'lim bozori bugungi kunda jahon xo'jaligining eng jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biriga aylangan. OECD ma'lumotlariga ko'ra, xorijda ta'lim olayotgan talabalar soni 2023-yilga kelib 6 million nafardan oshdi va ta'lim xizmatlarining global eksporti hajmi yiliga 100 milliard AQSh dollaridan oshib, jahon savdosining muhim segmentiga aylangan [1]. Ushbu raqobatbardosh muhitda mamlakatlarning ta'lim eksporti sohasidagi muvaffaqiyati ko'p jihatdan boshqaruv tizimining samaradorligiga bog'liq.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini xalqaro ta'lim xizmatlari bozoriga integratsiya qilish masalasi so'nggi yillarda davlatning strategik rivojlanish ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Prezident Sh.M.Mirziyoyevning ta'lim sohasidagi islohotlarga bag'ishlangan nutqlari va qabul qilingan qonunchilik hujjatlari ta'lim sifatini oshirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va ta'lim xizmatlari eksportini rivojlantirish masalalarini ustuvor yo'nalish sifatida belgilaydi [2].

2017–2023-yillar davomida xorijiy universitetlarning O'zbekistondagi filiallari soni 30 dan oshdi, bu esa bevosita ta'lim eksportining bir ko'rinishi hisoblanadi. Biroq O'zbek universitetlaridan xorijiy talabalarni jalb qilish ko'rsatkichlari hali past darajada — atigi 10–15 ming nafar — bo'lib qolmoqda [3]. Bu holat ta'lim eksporti boshqaruv tizimida tizimli muammolar mavjudligini ko'rsatadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ta'lim eksportini muvaffaqiyatli boshqarish uchun yagona huquqiy baza, aniq institutsional tuzilma, samarali idoralararo muvofiqlashuv va kuchli sifat kafolati tizimi zarur [4]. Mazkur talablar nuqtai nazaridan O'zbekistonda ta'lim eksporti boshqaruv tizimining amaldagi holati va tizimli muammolarini ilmiy tahlil qilish, xalqaro tajriba bilan qiyoslash va takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolaning maqsadi O'zbekistonda ta'lim eksporti boshqaruv tizimini institutsional, normativ-huquqiy va funksional jihatlardan keng qamrovli tahlil qilish, xalqaro modellar bilan qiyoslash hamda uni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

2. ADABIYOTLAR SHARHI

Ta'lim eksporti boshqaruv tizimini o'rganish xalqaro ilmiy adabiyotlarda bir necha yo'nalishda olib borilgan. Knight J. (2004, 2020) ta'lim internatsionalizatsiyasining konseptual asoslarini ishlab chiqib, ta'lim eksportini boshqarishda institutsional yondashuvning ahamiyatini ko'rsatgan [5]. Marginson S. (2020) xalqaro ta'lim bozorida raqobat va pozitsiyalash masalalarini tahlil qilib, davlat strategiyasining hal qiluvchi rolini asoslab bergan [6].

de Wit H. (2015, 2021) ta'lim internatsionalizatsiyasining yangi yo'nalishlari va etik jihatlarini tadqiq etib, milliy boshqaruv tizimlari samaradorligini baholashning metodologik asoslarini taklif qilgan [7]. Teichler U. (2017) ta'lim eksportida davlat va muassasalar o'rtasidagi vakolatlar taqsimotini o'rganib, muvofiqlashtirish mexanizmlarining turli modellarini tahlil qilgan [8].

Avstraliya tajribasi bo'yicha Healy A. (2015) ESOS qonunining samaradorligini baholab, xorijiy talabalar huquqlarini himoya qilishning huquqiy mexanizmlarini tahlil qilgan [9]. Germaniya modeli bo'yicha DAAD (2023) yillik hisobotlari va Teichler U. (2019) tadqiqotlari german modelining asosiy xususiyatlarini yoritib bergan [10].

Mahalliy ilmiy adabiyotlarda Tursunov B.Sh. (2021) ta'lim xizmatlari eksportining strategik boshqaruv masalalarini ko'rib chiqqan [11]. Rakhimov D.Q. (2023) ta'lim eksportini boshqarishda institutsional yondashuvni tadqiq etgan [12]. Hakimov U.S. (2022) ta'lim eksporti statistikasini standartlashtirish masalalarini o'rgangan [13]. Biroq mahalliy tadqiqotlarda xalqaro modellar bilan qiyosiy tahlil va kompleks takomillashtirish tavsiyalari yetarlicha ishlanmagan.

3. TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda institutsional tahlil, qiyosiy yondashuv, hujjatlarni o'rganish va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilgan. Tahlil uchun asos sifatida Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi hujjatlari, normativ-huquqiy aktlar, xalqaro tashkilotlar (OECD, UNESCO, Jahon banki) hisobotlari va olimlarning ilmiy asarlari qo'llanilgan [1, 4].

Boshqaruv tizimini baholashda to'rt o'lchovli ko'p mezonli yondashuv ishlab chiqilgan: (1) normativ-huquqiy bazaning kengligi va aniqligi; (2) idoralararo koordinatsiya mexanizmlarining samaradorligi; (3) raqamlashtirish va axborot tizimlari darajasi; (4) xizmat standartlarining bir xilligi va sifat kafolati mexanizmlari. Ushbu to'rt o'lchov bo'yicha O'zbekiston modeli xalqaro etakchi modellar bilan qiyoslangan.

Qiyosiy tahlil uchun uch mamlakat tanlangan: Avstraliya (ESOS qonuni va TEQSA modeli), Germaniya (DAAD koordinatsiya mexanizmi) va Finlyandiya (Team Finland tashabbusi). Ushbu mamlakatlar ta'lim eksportining turli xil boshqaruv modellarini namoyish etishi va O'zbekiston uchun amaliy saboqlar berishi mezonlari asosida tanlangan [4, 9, 10].

4. O'ZBEKISTONDA TA'LIM EKSPORTI BOSHQARUV TIZIMINING INSTITUTIONAL TUZILMASI

4.1. Markaziy boshqaruv subyektlari va ularning vakolatlari

O'zbekistonda ta'lim eksporti ko'p subyektkli (multi-actor) tizim sifatida shakllangan. Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi (OTFIV) akademik siyosatni shakllantirish, litsenziyalash va xalqaro hamkorlikning asosiy yo'nalishlarini muvofiqlashtirish bo'yicha markaziy vakolatga ega [2]. Amaliy jihatdan bu vakolatlar xorijiy talabalarni qabul qilish jarayonida universitetlarning qabul siyosati, o'quv dasturlarining moslashuvi, kredit-modul

_____ *Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar 2026-yil 4-son* _____ *A seriya*
tizimini joriy etish va diplomlarning o‘zaro tan olinishi kabi masalalarni tartibga solishda namoyon bo‘ladi.

Ta‘lim sifati va akkreditatsiya masalalarida O‘zbekiston Respublikasi Ta‘lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi (TSNDI) asosiy nazorat funksiyasini bajaradi. Bu tashkilot oliy ta‘lim muassasalarining davlat ta‘lim standartlariga muvofiqligini nazorat qiladi, litsenziyalar beradi va akkreditatsiya jarayonini amalga oshiradi. Biroq uning vakolatlari asosan ichki sifat nazoratiga yo‘naltirilgan bo‘lib, xalqaro miqyosda tan olinishi uchun maxsus mexanizmlar hali to‘liq shakllanmagan [3].

Tashqi iqtisodiy faoliyat va xorijiy investitsiyalar vazirligi ta‘lim xizmatlarini xalqaro miqyosda targ‘ib etish va xorijiy hamkorlar bilan iqtisodiy kelishuvlarni muvofiqlashtirish borasida yordamchi rol o‘ynaydi. Ichki ishlar vazirligi va Davlat chegara xizmati esa xorijiy talabalar uchun viza va ro‘yxatdan o‘tkazish jarayonlarini tartibga soladi — bu holat ta‘lim eksporti boshqaruvida idoralararo hamkorlikning naqadar muhim ekanligini ko‘rsatadi [11].

4.2. Normativ-huquqiy bazaning tahlili

O‘zbekistonda ta‘lim eksportini boshqarish tizimining normativ-huquqiy bazasi bir qancha asosiy hujjatlardan iborat. «Ta‘lim to‘g‘risida»gi Qonun (2020-yil yangi tahriri) oliy ta‘lim muassasalarining xalqaro faoliyatini tartibga soluvchi umumiy normalarni belgilaydi. Prezidentning 2020-yil PF-6108-sonli Farmoni oliy ta‘limni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlab, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va ta‘lim xizmatlari eksportini oshirishni ustuvor yo‘nalish sifatida belgilaydi [2].

Xorijiy oliy ta‘lim muassasalari filiallarini O‘zbekistonda ochish va faoliyat yuritish tartiblari Vazirlar Mahkamasining maxsus qarorlari bilan tartibga solingan. Ushbu hujjatlar xorijiy muassasalarga nisbatan litsenziyalash, akkreditatsiya va nazorat mexanizmlarini belgilaydi. Biroq O‘zbek universitetlarining xorijda faoliyat yuritishi, xorijiy talabalarni kompleks qo‘llab-quvvatlash xizmatlari va ta‘lim eksporti uchun maxsus rag‘batlantirish mexanizmlari bo‘yicha hujjatlar hali yetarlicha ishlanmagan [12].

Shuni ta‘kidlash lozimki, normativ-huquqiy baza rivojlanib bormoqda — so‘nggi yillarda xorijiy talabalar uchun viza tartiblarini soddalashtirish, til siyosati va xalqaro akkreditatsiyani qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha bir qator qarorlar qabul qilingan. Biroq bu hujjatlar ba‘zan yaxlit tizimni emas, balki alohida muammolarni hal etishga qaratilgan bo‘lib, kompleks strategik yondashuv hali to‘liq shakllanmagan [3].

4.3. Ta‘lim eksporti ko‘rsatkichlarining 2019–2024-yillar dinamikasi

O‘zbekistonda ta‘lim eksporti ko‘rsatkichlari so‘nggi yillarda ijobiy dinamikani namoyish etmoqda. Xorijiy talabalar soni 2019-yildagi 6 800 nafardan 2024-yilga kelib 14 500 nafardan oshgan. Ushbu o‘sishning asosiy qismi Afg‘oniston, Tojikiston, Qirg‘iziston va Pokistondan kelgan talabalar hisobiga bo‘lib, ular umumiy xorijiy talabalar oqimining 70 foizdan ortig‘ini tashkil etadi [3].

Xorijiy filiallar ko‘rsatkichlari ham sezilarli o‘sishni ko‘rsatmoqda: 2017-yilda 1 ta bo‘lgan xorijiy OTM filiallari soni 2024-yilga kelib 32 taga yetdi. Bu mamlakatga tushgan ta‘lim investitsiyalarining o‘sishini ifodalab, bevosita ta‘lim eksportining bir shakli sifatida qaralishi mumkin. Biroq O‘zbek universitetlarining xorijdagi filiallari va xorijiy kampuslar soni hali nolga teng — bu holat transnatsionalizatsiya bosqichiga o‘tishda sezilarli kechikish borligini ko‘rsatadi [4].

Moliyaviy ko'rsatkichlar bo'yicha ta'lim xizmatlari eksportidan olinayotgan valyuta tushumlari 2024-yilda taxminan 120 million AQSh dollarini tashkil etgan deb baholanadi. Bu ko'rsatkich Avstraliya (40 mlrd dollar), Buyuk Britaniya (25 mlrd dollar) yoki hatto Turkiya (1,5 mlrd dollar) bilan taqqoslaganda hali juda past darajada ekanligini ko'rsatadi [1].

5. TA'LIM EKSPORTI BOSHQARUV TIZIMIDAGI TIZIMLI MUAMMOLAR

5.1. Institutsional parchalanish va muvofiqlashtirish muammosi

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda ta'lim eksporti boshqaruv tizimida birinchi va eng muhim tizimli muammo sifatida institutsional parchalanishni ko'rsatmoqda. Ta'lim eksporti jarayoniga bir vaqtning o'zida OTFIV, Ichki ishlar vazirligi, Sog'liqni saqlash vazirligi, Tashqi iqtisodiy faoliyat vazirligi, Davlat soliq qo'mitasi va mahalliy hokimiyatlar ishtirok etadi. Ammo ularning sa'y-harakatlari yagona strategiya doirasida muvofiqlashtirilmagan [11].

Xorijiy talaba O'zbekistonga kelganida kamida 5–7 ta turli tashkilotda ro'yxatdan o'tishi, ruxsatnoma olishi va turli xizmatlardan foydalanishi zarur. Bu holat «tranzaksiya xarajatlari» ni oshirib, O'zbekistonni raqobatchi mamlakatlarga nisbatan kamroq jozibador qiladi. Qiyosiy ma'lumot: Avstraliyada xorijiy talaba «yagona oyna» tamoyilida — bitta platforma orqali barcha kerakli hujjatlarni rasmiylashtirib, xizmatlardan foydalanishi mumkin [9].

5.2. Yagona milliy brendning yo'qligi

Ikkinchi tizimli muammo — ta'lim eksporti bo'yicha yagona milliy brend va markazlashgan marketing platformasining shakllanmaganligi. Hozirda har bir universitet o'z xalqaro marketing faoliyatini mustaqil olib boradi. Natijada «O'zbekiston ta'limi» brendi ostida muvofiqlashtirilmagan, kuchli xalqaro targ'ibot amalga oshirilmaydi [12].

Qiyosiy nuqtai nazardan: Avstraliya «Australia Unlimited», Germaniya «Study in Germany», Buyuk Britaniya «Study in UK», Kanada «EduCanada» brendlari ostida kuchli milliy marketing kampaniyalarini olib boradi. Finlyandiya esa «Study in Finland» platformasi orqali barcha universitetlar hamkorligida yagona milliy imijni shakllantiradi. O'zbekistonda bunday koordinatsiyalashgan milliy brend strategiyasi hali mavjud emas [4].

5.3. Raqamlashtirish darajasidagi nomutanosiblik

Uchinchi tizimli muammo — raqamlashtirish darajasidagi nomutanosiblik. Ayrim universitetlarda CRM tizimlari, onlayn qabul va raqamli hujjat almashinuvi yo'lga qo'yilgan, boshqalarida esa an'anaviy qog'oz hujjatlar dominantlik qiladi. Milliy darajada xorijiy talabalar uchun yagona raqamli platforma mavjud emas: ariza topshirish, to'lov amalga oshirish, viza uchun ma'lumot olish va yashash joyini bron qilish turli platformalarda, ko'pincha oflayn formatda amalga oshiriladi [13].

Bu holat milliy darajada ta'lim eksporti statistikasini shakllantirishni qiyinlashtiradi: xorijiy talabalar soni, ularning mamnuniyat darajasi, ta'lim dasturlari bo'yicha taqsimot va moliyaviy ko'rsatkichlar haqidagi ma'lumotlar tizimli ravishda to'planmaydi. Bu esa boshqaruv qarorlarini ma'lumotlarga asoslanib (evidence-based) qabul qilishni qiyinlashtiradi [3].

5.4. Xizmat standartlarining bir xilligi muammosi

To'rtinchi tizimli muammo — xorijiy talabalar uchun xizmat standartlarining turli universitetlarda turlicha ekanligi. Yashash sharoiti, tibbiy xizmat, psixologik qo'llab-

quvvatlash, til yordami va madaniy moslashuv dasturlari ayrim universitetlarda yaxshi yo'lga qo'yilgan, boshqalarida esa deyarli mavjud emas. Bu holat «O'zbekistan ta'limi» brendiga bo'lgan umumiy ishonchga salbiy ta'sir ko'rsatadi [11].

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, Avstraliyada ESOS qonuni barcha universitetlar uchun xorijiy talabalar xizmat standartlarini qat'iy belgilaydi va uning bajarilishini TEQSA nazorat qiladi. Germaniyada DAAD stipendiya dasturlari bilan birga xorijiy talabalar uchun standartlashtirilgan qo'llab-quvvatlash xizmatlari tizimi mavjud [9, 10]. O'zbekistonda bunday yagona minimal standartlar hujjatlashtirilmagan va monitoring qilingan emas.

5.5. Sifat kafolati va xalqaro akkreditatsiya muammolari

Beshinchi tizimli muammo — xalqaro akkreditatsiyaga ega O'zbek universitetlari sonining kamligi. 2024-yil holatiga ko'ra faqat bir nechta O'zbek OTMLari xalqaro akkreditatsiya tashkilotlari (FIBAA, AACSB, QS Stars) bilan hamkorlik o'rnatgan. Bu holat O'zbek ta'lim sertifikatlari va diplomlarining xorijda tan olinish darajasini pasaytiradi va xorijiy talabalarning O'zbekistonda o'qishga bo'lgan qiziqishini cheklaydi [12].

6. XALQARO MODELLAR BILAN QIYOSIY TAHLIL

6.1. Avstraliya modeli: ESOS va TEQSA tizimi

Avstraliya ta'lim eksportini boshqarishda dunyodagi eng kuchli huquqiy bazaga ega mamlakatlardan biri hisoblanadi. ESOS (Education Services for Overseas Students) qonuni 1991-yilda qabul qilinib, xorijiy talabalarning barcha huquqlarini, universitetlarning majburiyatlarini va ta'lim eksporti jarayonini to'dan to'qamrab oladi [9]. ESOS tizimining asosiy elementlari: CRICOS (Commonwealth Register of Institutions and Courses for Overseas Students) — barcha akkreditatsiyalangan muassasalar va dasturlarning yagona reestri; TEQSA — mustaqil akkreditatsiya va sifat nazorati organi; OSHC (Overseas Student Health Cover) — xorijiy talabalar uchun majburiy tibbiy sug'urta.

Ushbu tizim O'zbekiston uchun muhim saboq beradi: huquqiy baza nafaqat universitetlar uchun majburiyatlarni, balki talabalar uchun himoya mexanizmlarini ham belgilaydi. Natijada xorijiy talabalar Avstraliyada o'qishni xavfsiz va ishonchli deb biladi. O'zbekistonda ham xorijiy talabalarning huquqlarini, universitetlarning majburiyatlarini va xizmat sifati minimal standartlarini belgilovchi maxsus qonunchilik bazasini shakllantirish zarur [4].

6.2. Germaniya modeli: DAAD koordinatsion mexanizmi

Germaniyada DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst — Nemis akademik almashinuv xizmati) 1925-yildan buyon davlat va universitetlar o'rtasida ko'prik vazifasini bajarib kelmoqda. DAAD yiliga 140 mamlakatda 100 mingdan ortiq kishiga stipendiya va grantlar ajratadi, xorijda Germaniya ta'limini targ'ib etadi va ikki tomonlama akademik hamkorlikni qo'llab-quvvatlaydi [10].

DAAD modelining O'zbekiston uchun eng muhim jihati — u davlat tashkiloti emas, balki davlat tomonidan moliyalashtiriladigan mustaqil notijorat tashkilot. Bu tuzilma universitetlarga nisbatan byurokratik emas, balki xizmat ko'rsatuvchi yondashuv bilan ishlaydi. O'zbekistonda DAAD ga o'xshash — ta'lim eksportini muvofiqlashtiruvchi, stipendiyalar boshqaruvini va marketing faoliyatini birgalikda olib boruvchi — mustaqil ixtisoslashgan tashkilot tashkil etish zarur [4].

6.3. Finlyandiya modeli: Team Finland tashabbusi

Finlyandiyaning «Team Finland» tashabbusi ta'lim vazirligi, tashqi ishlar vazirligi, Business Finland va universitetlar o'rtasidagi koordinatsiyaning muvaffaqiyatli namunasi hisoblanadi. Ushbu tashabbusning mohiyati — ta'lim eksportini alohida soha sifatida emas, balki mamlakat «eksport brendi»ning ajralmas qismi sifatida ko'rish. Finlyandiya ta'limni «mahsulot» sifatida emas, «hamkorlik va salohiyat rivojlantirish vositasi» sifatida taqdim etadi — bu yondashuv rivojlanayotgan mamlakatlar bilan munosabatlarda ayniqsa samarali [4].

O'zbekiston uchun Finlyandiya modelining saboqlari: ta'lim eksporti milliy eksport strategiyasining ajralmas qismiga aylantirilishi; barcha mas'ul idoralar o'rtasida rasmiy muvofiqlashtirish mexanizmi o'rnatilishi; O'zbekiston o'zining Ipak yo'li merosi, madaniy boyligi va Markaziy Osiyo uchun markaziy ta'lim hub sifatidagi rolga asoslangan yaxlit brend strategiyasini ishlab chiqishi zarur [4].

7. TA'LIM EKSPORTI BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

7.1. Qisqa muddatli tadbirlar (1–2 yil)

Birinchi yo'nalish — ta'lim eksporti bo'yicha milliy strategiyani ishlab chiqish va qabul qilish. Mazkur strategiya 2025–2030-yillarga mo'ljallanib, aniq miqdoriy maqsadlarni (xorijiy talabalar soni, moliyaviy tushum, xalqaro akkreditatsiyaga ega OTMlar soni) va ularni amalga oshirish mexanizmlarini belgilashi lozim. Strategiyani ishlab chiqish jarayoniga universitetlar, biznes va xalqaro tashkilotlar ham jalb qilinishi maqsadga muvofiq [4, 11].

Ikkinchi yo'nalish — xorijiy talabalar uchun «yagona oyna» raqamli platformasini yaratish. Ushbu platforma ariza topshirish, akkreditatsiyalangan dasturlar katalogi, to'lov tizimi, viza ma'lumotlari, yashash joyi bron qilish va tibbiy xizmat haqida ma'lumotlarni birlashtirishi lozim. Platforma ingliz, rus va arab tillarida ishlatilishi maqsadga muvofiq [13].

Uchinchi yo'nalish — xorijiy talabalar uchun minimal xizmat standartlarini belgilovchi Vazirlar Mahkamasi qarorini qabul qilish. Ushbu standartlar yashash sharoiti, tibbiy xizmat, til yordami, psixologik qo'llab-quvvatlash va madaniy moslashuv dasturlarini qamrab olishi lozim [9].

7.2. O'rta muddatli tadbirlar (3–5 yil)

To'rtinchi yo'nalish — DAAD ga o'xshash ixtisoslashgan ta'lim eksporti koordinatsion tashkilotini tashkil etish. Bunday tashkilot davlat tomonidan moliyalashtiriladigan, lekin operativ mustaqillikka ega bo'lgan notijorat tashkilot shaklida tuzilishi, stipendiyalar boshqaruvini, xalqaro marketing faoliyatini, sheriklik tarmog'ini va monitoring tizimini birgalikda olib borishi lozim [10].

Beshinchi yo'nalish — O'zbek universitetlarining xalqaro akkreditatsiya olishiga ko'maklashish. OTFIV tomonidan FIBAA, AACSB yoki QS Stars akkreditatsiyasini olishga intilayotgan universitetlar uchun moliyaviy va metodologik yordam dasturini ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Maqsad: 2030-yilga qadar kamida 15 ta O'zbek OTMning xalqaro akkreditatsiya sertifikatini olishi [12].

7.3. Uzoq muddatli tadbirlar (5–10 yil)

Oldinchi yo'nalish — «O'zbekistan Edu» milliy brendini yaratish va xalqaro maydonda targ'ib etish. Ushbu brend O'zbekistonning Ipak yo'li merosi, noyob madaniy boyligi,

Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar 2026-yil 4-son *A seriya*
zamonaviy texnologiyalarga intilishi va strategik joylashuviga asoslanishi lozim. Brend ostida yagona vizual identifikatsiya, xalqaro ta'lim ko'rgazmalarida ishtirok va raqamli marketing kampaniyalari muvofiqlashtirilib olib borilishi kerak [4].

Ettinchi yo'nalish — 3–5 ta etakchi O'zbek universitetini mintaqaviy ta'lim markazlariga aylantirish. Ushbu universitetlar xalqaro akkreditatsiya, ingliz tilida ta'lim dasturlari, zamonaviy infratuzilma va kuchli xalqaro sheriklik tarmog'i bilan ta'minlanib, O'zbekistonning Markaziy Osiyo ta'lim markazi sifatidagi mavqei mustahkamlashga xizmat qilishi lozim [3].

8. XULOSA

O'zbekistonda ta'lim eksporti boshqaruv tizimi rivojlanish bosqichida bo'lib, unda normativ-huquqiy asoslar shakllangan, xalqaro bo'limlar faoliyati kengaygan va raqamlashtirish bo'yicha ijobiy siljishlar kuzatilmoqda. Biroq tadqiqot institutsional parchalanish, yagona brend siyosatining yo'qligi, raqamlashtirish darajasidagi nomutanosiblik, xizmat standartlarini birxillashtirish va xalqaro akkreditatsiya darajasini oshirish yo'nalishlarida tizimli takomillashtirish zaruriyatini ko'rsatdi.

Xalqaro modellar bilan qiyosiy tahlil shuni ko'rsatdiki, muvaffaqiyatli ta'lim eksporti boshqaruv tizimi uchun uchta asosiy element zarur: (1) kuchli huquqiy baza — Avstraliya ESOS modeli; (2) ixtisoslashgan koordinatsion tashkilot — Germaniya DAAD modeli; (3) milliy brend strategiyasi — Finlyandiya Team Finland yondashuvi. O'zbekiston uchun eng muvofiq yo'l — ushbu uchala elementni milliy sharoitga moslashtirib birlashtiradigan gibridd model shakllantirishdir.

Taklif etilayotgan takomillashtirish yo'nalishlari — qisqa, o'rta va uzoq muddatli choralarning izchil amalga oshirilishi — O'zbekiston ta'lim eksporti boshqaruv tizimini xalqaro standartlarga yaqinlashtirish, xorijiy talabalar oqimini 2030-yilga qadar 50 ming nafardan oshirish va ta'lim xizmatlari eksportidan moliyaviy tushumni sezilarli darajada ko'paytirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. OECD. Education at a Glance 2023: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 480 p.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-sonli Farmoni «O'zbekiston Respublikasida fan va texnologiyalarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida». – Toshkent: Adliya, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta'limni rivojlantirish bo'yicha axborot-tahliliy hisobot. – Toshkent, 2023. – 140 b.
4. de Wit H. Internationalization in Higher Education: New Directions // Journal of Studies in International Education. – 2021. – № 25(3). – P. 109–121.
5. Knight J. Internationalization of Higher Education: Concepts, Rationales and Frameworks. – London: Routledge, 2020. – 214 p.
6. Marginson S. The New Geography of International Student Mobility // Higher Education. – 2020. – № 79(2). – P. 49–60.
7. de Wit H., Hunter F. The Future of Internationalisation of Higher Education in Europe // International Higher Education. – 2015. – № 83. – P. 2–3.

8. Teichler U. Internationalisation Trends in Higher Education and the Changing Role of International Student Mobility // Journal of International Mobility. – 2017. – № 5. – P. 177–216.

9. Australian Government. ESOS Act 2000 and National Code 2018: Explanatory Guide. – Canberra: Department of Education, 2018. – 96 p.

10. DAAD. Wissenschaft weltoffen: Daten und Fakten zur Internationalität von Studium und Forschung in Deutschland. – Bielefeld: wbv, 2023. – 120 p.

11. Tursunov B.Sh. Oliy ta'lim xizmatlari bozori va eksport salohiyati: strategik yondashuv // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2021. – № 3. – B. 39–48.

12. Rakhimov D.Q. Ta'lim eksportini boshqarishda institutsional yondashuv // Ta'lim va innovatsiyalar. – 2023. – № 1. – B. 64–72.

13. Hakimov U.S. Ta'lim eksporti statistikasi: indikatorlar tizimini standartlash // Statistika va jamiyat. – 2022. – № 3. – B. 100–106.